

הַלְבוֹת מֵאֲכִלוֹת אֲסוּרוֹת פֶּרֶק ב

א. מִכְלָל שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָל-בְּהֵמָה מִפֶּרֶסֶת פֶּרֶסָה, וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פֶרֶסוֹת, מַעֲלַת גֵּרָה, בְּבִהְמָה אֹתָהּ, תֹּאכְלוּ" (דברים יד, ו) שׁוֹמֵעַ אָנִי שֶׁכָּל שְׂאִינָה מַעֲלַת גֵּרָה וּמִפֶּרֶסֶת פֶּרֶסָה, אֲסוּרָה; וְלֹא הֵבֵא מִכְלָל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

ב. וּבִגְמֹל וּבַחֲזִיר וּבִאֲרֻנְבֶת וּבִשְׁפָן נֶאֱמַר "אֶת-זֶה, לֹא תֹאכְלוּ, מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה . . ." (ויקרא יא, ד; דברים יד, ו) הָא לְמִדַּת שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בֶּהֱן סִימָן אֶחָד. וְכָל שְׁכָן שְׂאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה, שְׂאִין בָּהּ סִימָן כָּלֵל שְׂאֲסוּר אֲכִילָתָהּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יִתֵּר עַל עֲשֵׂה הֵבֵא מִכְלָל "אֹתָהּ, תֹּאכְלוּ" (ויקרא יא, ג; דברים יד, ו).

ג. לְפִיכֹף כָּל הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׁר בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה, כְּזִית לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שְׂאֲכָל מִן הַבֶּשֶׁר בֵּין שְׂאֲכָל מִן הַחֵלֶב: לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּטֵמְאִים, בֵּין בֶּשֶׁרם לְחֵלֶבם.

ד. הָאָדָם אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וַיְהִי הָאָדָם, לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית ב, ז), אֵינוֹ בְּכָלֵל מִיַּי חַיָּה בַּעֲלַת פֶּרֶסָה; לְפִיכֹף אֵינוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְהָאוֹכֵל מִבֶּשֶׁר הָאָדָם אוֹ מִחֵלְבוֹ, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת אֵינוֹ לֹקֶה. אָבֵל אֲסוּר הוּא בַּעֲשֵׂה, שֶׁהָרִי מִנָּה הַכְּתוּב שְׁבַעַת מִיַּי חַיָּה וְאֶמַר בֶּהֱן "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ" (ויקרא יא, ב) הָא כָּל שֶׁהוּא חוּץ מִהֵן, לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הֵבֵא מִכְלָל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

ה. הָאוֹכֵל כְּזִית מִבֶּשֶׁר עוֹף טְמֵא לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת-אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף, לֹא יֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יג); וְהָרִי עֹבֵר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל-צִפּוֹר טְהוֹרָה, תֹּאכְלוּ" (דברים יד, יא) הָא טְמֵאָה, לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזִית מִדָּג טְמֵא לֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשִׁשְׁקִי, יִהְיוּ לָכֶם; מִבֶּשֶׁרם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יא); וְעֹבֵר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת . . . תֹּאכְלוּ" (ויקרא יא, ט) מִכְלָל שְׂאִין לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, לֹא יֹאכֵל. הָא לְמִדַּת שֶׁכָּל הָאוֹכֵל דָּג טְמֵא, אוֹ בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה, אוֹ עוֹף טְמֵא בְּטֵל מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

ו. חֲגַב טְמֵא, הָרִי הוּא בְּכָלֵל שְׂרֵץ הָעוֹף; וְהָאוֹכֵל כְּזִית מִשְׂרֵץ הָעוֹף לֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָל שְׂרֵץ הָעוֹף, טְמֵא הוּא לָכֶם: לֹא, יֹאכְלוּ" (דברים יד, ט). וְאִיזָה הוּא שְׂרֵץ הָעוֹף, כְּגוֹן זָבוּב וִיתוֹשׁ וְדַבְּרוּרָה וְצִרְעָה וְכִיּוֹצָא בֶּהֱן.

ז. הָאוֹכֵל כְּזִית מִשְׂרֵץ הָאָרֶץ לֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָל-הַשְּׂרֵץ, הַשְּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא, לֹא יֹאכֵל" (ויקרא יא, מא). וְאִיזָה הוּא שְׂרֵץ הָאָרֶץ, כְּגוֹן חֲלָד וְצָב וְנַחֲשִׁים וְעִקְרָבִים וְחַפּוּשִׁית וְנִדָּל וְכִיּוֹצָא בֶּהֱן. וְשִׁמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן "הַחֲלָד וְהַעֲכָבֵר, וְהַצָּב . . . וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַח, וְהַלְטָאָה; וְהַחֲמִט, וְהַתְּנִשְׁמֵת" (ויקרא יא, כט-ל) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׁרָן כַּעֲדָשָׁה, לֹקֶה: שְׁעוֹר אֲכִילָתָן, כְּשֶׁעוֹר טְמֵאָתָן. וְכָלֶם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְכַעֲדָשָׁה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשְׂאֲכָל מִהֵן אַחֵר מִיתָתָן. אָבֵל הַחוּתָן אָבֵר מִן הַחַי מִן אֶחָד מִהֵן, וְאֹכְלוֹ אֵינוֹ לֹקֶה עָלָיו, עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּזִית; וְכָלֶן מִצְטָרְפִין לְכְּזִית. אָכֵל אָבֵר שְׁלָם מִן הַשְּׂרֵץ אַחֵר שְׁמַת אֵינוֹ לֹקֶה, עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ כַּעֲדָשָׁה.

ט. דָּם שְׁמוּנָה שְׂרָצִים וּבִשְׂרֵן מִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה, וְהוּא שִׁיְהִיָּה

הדם מחבר בבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו לכזית, ולוקה עליו לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף על פי שאינו מטמא; וכן כל כיוצא בו, משאר שרצים שאינן מטמאין.

י. דם שרצים שפרש, וכנסו ואכלו לוקה עליו בכזית: והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו משום אוכל דם פטור, שאין חיבין אלא על דם בהמה וחייה ועוף. וכל השעורין ומחלקותיהן, הלכה למשה מסיני.

יא. האוכל בזית משרץ המים לוקה מן התורה, שנאמר "אל-תשקצו, את-נפשתיכם, בכל-השרץ, השרץ; ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג): הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. איזה הוא שרץ המים אלו הבריות הקטנות כמו התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן חיות הים: כללו שלדבר כל שאינו בצורת הדגים לא דג טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון והצפרדע וכיוצא בהן.

יב. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות כגון רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן הן הנקראין רומש על הארץ; והאוכל מהן בזית לוקה, שנאמר "ולא תטמאו את-נפשתיכם, בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (ויקרא יא, מד), ואף על פי שאינן פריין ורביין. אבל "השרץ, השרץ על-הארץ" (ויקרא יא, מא; ויקרא יא, מב), הוא שפורה ורובה מזכר ונקבה.

יג. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פרשו ויצאו לארץ אף על פי שחזרו לתוך האכל מי שאכל מהן כזית, לוקה: שנאמר "לכל-השרץ, השרץ על-הארץ לא תאכלום, כי-שקץ הם" (ויקרא יא, מב), לאסר אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא פרשו, מתר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

יד. במה דברים אמורים, שהתליע האכל אחר שנעקר מן הארץ. אבל אם התליע והוא מחבר אותה התולעת אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך כל מיני פרות שדרךן להתליע כשהן מחברין לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים עשר חדש אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקימת שנים עשר חדש.

טו. פרשו לאויר ולא נגעו בארץ, או שפרשו מקצתן לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על הגרענה מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל אחר כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.

טז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמוח שבראש הבהמה, והנמצאת בבשר אסורה; אבל דג מליח שהתליע, הרי התולעת שבו מתרת, שהן פרות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתר לאכלן כלן כאחת בתולעת שבתוכן.

יז. וכן המים שבכלים שהשריצו הרי אותן השרצים מתרין לשותותן עם המים, שנאמר "כל אשר-לו סנפיר וקשקשת במים, בימים ובבנחלים אתם תאכלו" (ויקרא יא, ט): כלומר במים בימים ובבנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו, ואין אתה אוכל את שאין לו; אבל בכלים בין שיש לו בין שאין לו, מתר.

יח. שָׂרֵץ הַמַּיִם הַנִּבְרָא בְּשִׁיחִין וּבִבּוּרוֹת וּבַמַּעְרוֹת הוֹאִיל וְאִינָן מִיָּם נוֹבְעִין, וְהָרִי הֵן עֲצוּרִים הָרִי הֵן כַּמִּים שְׂבֹכִלִים, וּמִתָּר; וְשׁוֹחָה וְשׁוֹתָה וְאִינוּ נִמְנָע, וְאֵף עַל פִּי שְׂבּוּלָע בְּשַׁעַת שְׁתִּיהָ מֵאוֹתָן הַשְּׂרָצִים הַדִּקִּים.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, שְׁלֹא פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן. אֲבָל אִם פָּרַשׁ הַשְּׂרָץ אֵף עַל פִּי שְׁחֹזַר לְתוֹךְ הַכְּלִי אוֹ לְתוֹךְ הַבוֹר, אֲסוּר: פָּרַשׁ לְדַפְּנֵי הַחֲבִית, וְחֹזַר וְנָפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר מִתָּר; וְכֵן אִם פָּרַשׁ לְדַפְּנֵי הַבוֹר אוֹ הַמַּעְרָה, וְחֹזַר לַמַּיִם מִתָּר.

כ. הַמִּסְנֵן אֶת הַיֵּין אוֹ אֶת הַחֲמֵץ אוֹ אֶת הַשֶּׁכֶר, וְאָכַל מִן הַיֵּבִחוֹשִׁין אוֹ הַיְּתוֹשִׁין וְהַתּוֹלְעֵת שֶׁסִּנֵּן לֹקֶה מִשּׁוּם שְׂרָץ הַמַּיִם, אוֹ שְׂרָץ הָעוֹף וְשְׂרָץ הַמַּיִם: וְאִפְּלוּ חֲזָרוּ לְכָל אַחֵר שֶׁסִּנֵּן, שֶׁהָרִי פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן. אֲבָל אִם לֹא סִנֵּן, שׁוֹתָה וְאִינוּ נִמְנָע, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ.

כא. זֶה שֶׁאִמְרָנוּ בַּפֶּרֶק זֶה, הָאוֹכֵל כֹּזֵית בְּשֹׂאכָל כֹּזֵית מִבְּרִיהָ גְדוֹלָה, אוֹ שֶׁצָּרַף מַעֲט מִבְּרִיהָ זֶה וּמַעֲט מִבְּרִיהָ זֶה שְׂבִמִּינָה עַד שֹׂאכָל כֹּזֵית. אֲבָל הָאוֹכֵל בְּרִיהָ טִמְאָה בְּפָנֶי עֲצָמָה כְּלָה הָרִי זֶה לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, וְאִפְּלוּ הִיתָה פְּחוּתָה מִפְּחֻדָּל, בֵּין שֹׂאכָלָה מִתָּה, בֵּין שֹׂאכָלָה חַיָּה; וְאִפְּלוּ סֵרַחָה הַבְּרִיהָ, וְנִשְׁתַּנַּת צוּרְתָהּ הוֹאִיל וְאָכְלָה כְּלָה, לֹקֶה. נִמְלָה שֶׁחֲסָרָה אִפְּלוּ אַחַת מִרְגְּלֶיהָ, אִינוּ לֹקֶה עָלֶיהָ אֲלֵא בְּכֹזֵית.

כב. לְפִיכָךְ הָאוֹכֵל זָכוּב שָׁלֵם אוֹ יְתוֹשׁ שָׁלֵם, בֵּין חַי בֵּין מֵת לֹקֶה מִשּׁוּם שְׂרָץ הָעוֹף. הָרִי שֶׁהִיתָה הַבְּרִיהָ מִשְׂרָץ הָעוֹף וּמִשְׂרָץ הַמַּיִם וּמִשְׂרָץ הָאָרֶץ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לָהּ כְּנָפִים וְהָיָא מְהֻלָּכֶת עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁאָר שְׂרָצִים וְהִיתָה רְבָה בַּמַּיִם, וְאָכְלָה לֹקֶה שְׁלוֹשׁ מַלְקִיּוֹת; וְאִם הִיתָה יָתֵר עַל זֶה מִן הַמִּינִין שֶׁנִּבְרְאוּ בַּפְּרוֹת, לֹקֶה עָלֶיהָ אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת; וְאִם הִיתָה מִן הַמִּינִין שֶׁפָּרִין וְרִבִּין, לֹקֶה חֲמֵשׁ. וְאִם הִיתָה מְכֻלָּל עוֹף טִמְאָה יָתֵר עַל הוֹיְתָהּ מִשְׂרָץ הָעוֹף, לֹקֶה עָלֶיהָ שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת מִשּׁוּם עוֹף טִמְאָה, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם שְׂרָץ הַמַּיִם, וּמִשּׁוּם רוּמָשׁ עַל הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם תּוֹלְעֵת הַפְּרוֹת: בֵּין שֹׂאכָלָה כְּלָה, בֵּין שֹׂאכָל מִמֶּנָּה כֹּזֵית. לְפִיכָךְ הָאוֹכֵל נִמְלָה הַפּוֹרְחַת הַגְּדוֹלָה בַּמַּיִם, לֹקֶה חֲמֵשׁ מַלְקִיּוֹת.

כג. רִסֵּק נְמָלוֹת, וְהָבִיא אַחַת שְׁלֵמָה וְצִרְפָּה לְאֵלוּ שְׁנַתְרִסְקוּ, וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל כֹּזֵית, וְאָכְלוּ לֹקֶה שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת: חֲמֵשׁ מִשּׁוּם נְמָלָה הָאֶחָת, וְאַחַת מִשּׁוּם כֹּזֵית מִנִּבְלַת הַטִּמְאִים.